

חוצפה- איך מתמודדים עם הילדים כשהם מתחצפים!?

'לא שואל אותך!', 'לא רוצה!!!', 'מה תעשי לי?!'- אלו ביטויי חוצפה שנשמעים בבתים רבים בגיל זה או אחר

יש גם התנהגויות חצופות- לא להקשיב להורה, להסתובב וללכת כשהורה מדבר, לצעוק במקום לדבר בשקט, לקחת דברים כמובן מאליו

ההגדרה המילונית לחוצפה היא:

חוצפה היא התנהגות שאינה מצייתת לנורמה תוך כדי התרסה, ובפרט יש בה חוסר ציות לסמכות. במצבים קיצוניים, החוצפה אינה מלווה רק בחוסר נימוס אלא גם בגסות רוח ובפגיעה בזולת

כשאדם מרגיש שמתחצפים אליו הוא מגיב ברגשות עזים-

כעס- ההתנהגות החצופה היא לא כמו שצריך,

עלבון- על כך שמישהו מעיז להתחצף אליך, ולהשפיל אותך תחושה שעושים לך 'דוקא'

חרדה- שאין לך שליטה על ההתנהגות החצופה, ושיש לה משמעות איומה, של התמוטטות, חוסר סמכות, חוסר אונים

אנשים מאבדים את שיקול הדעת מול חוצפה, צועקים כדי שתיעלם, מעליבים כדי שתיפסק. למעשה מתנהגים בצורה חצופה כלפי המתחצף...

תפיסת המושג חוצפה היא סובייקטיבית ומשתנה:

לכל משפחה יש את הקודים שלה מה מוגדר אצלה כחוצפה, הקודים אינם זהים בין משפחות. במשפחה אחת לענות להורים ולהתנגד לדעתם- זו חוצפה, ובמשפחה אחרת,

קללות נחשבות חוצפה. במשפחות מסוימות מרבים להשתמש בביטוי 'חוצפה', 'אתה חוצפן!' 'אל תתחצפי!', ובמשפחות אחרות כמעט ולא.

כשהורים באים לחנך ילדים כל אחד מביא את הקודים שלו לגבי מהי חוצפה, ולעיתים יש ביניהם מחלוקות המובילות למאבקים לגבי התגובה הנכונה לסוגיות משמעת וחוצפה.

אחד בדרך כלל נוקשה וחרוף בתגובות, והשני נחשב רך ומוותר. הורים רבים מתקשים למצא את השילוב המוצלח של תגובה נכונה ומשותפת.

יש גם הבדלים תרבותיים בתפיסת החוצפה:

ביידיש אומרים 'חוצפה' עם דגש על סוף המילה, בחינוך ממזרי המתאר אדם שיש לו זיק מיוחד, שאינו מרובע כמו כולם...

בישראל יש לעיתים התיחסות חיובית ומחייכת לחוצפה, תופסים אותה כהעזה, כביטוי של כוח, יוזמה ויצירתיות, יכולת לצאת מהתלם ולחשוב אחרת, להגיד ישיר את דעתך בלי לכסות אותה בנימוסים מיותרים.

'חוצפה ישראלית' מקושרת עם יוזמה, פתיחות, תעוזה, קריאת תיגר על הקיים. יתרונות שמקזזים את חסרונות החוצפה. החוצפה עדיפה אולי על המרובעות האמריקאית, ההליכה בתלם. ישראלים לא עומדים כמו פריירים בתור ארוך, אלא 'חותכים', 'קובעים עובדות בשטח', באים ללא תיאום מראש, דורשים במקום לבקש, עוקפים אותך בתור 'כי ממהרים', מבקשים שתחליף מקום במטוס מסיבה זו או אחרת. מחפפים, מעגלים פינות בחוצפה ישראלית, שחושבים שהיא חנינית (גם כשהיא לא)

האמריקאים מחזיקים את ערך הנימוס וכיבוד הכללים כדבר מרכזי. אמריקאים מתיחסים לחוצפה כאל BAD ATTITUDE ויש להם סובלנות נמוכה לכך. לא שאין אצל האמריקאים חוצפה, גסות רוח, ותוקפנות אלא שיש נסיון לשלוט בהם דרך הנימוס והעמדה השלילית המוצהרת כלפי חוצפה ודומותיה. במיוחד בחינוך ילדים.

כשמחנכים ילדים בארצות הברית, ההורים אחראים על התיווך בין התרבויות.

איך ללמד ילד ישראלי להתנהג בתרבות האמריקאית- להישאר ישיר, וחברותי, עם חשיבה 'מחוץ לקופסא' אבל בתוך הכללים. לא להגיד לאנשים ישירות את דעתך, לא לפתוח את המקרר בבית של חבר, לשמור על טון הדיבור גם כשכועסים..

ההתלבטות בנושא לא פשוטה, גם בהקשר התרבותי המוסיף למורכבות להורים ישראלים בניו יורק.

המלצות להורים:

- **שימו לב להגדרות שלכם לחוצפה**- באלו מצבים ועד כמה מהר אתם מרגישים שהילדים מתחצפים אליכם. נסו לא להיות נוקשים מידי, שכן כמעט כל תגובה של הילד שהיא לא צייתנות מחייכת תיחשב בעיניכם חוצפה, תמצאו את עצמכם כועסים רוב הזמן, תיפגעו ביחסים שלכם עם הילדים. בו בזמן אל תהיו וותרנים מידי- שימו לב כשהילד עובר את הגבול ומתחצף, ודאגו להגיב בהתאם.

כדי שהפרשנות שלכם את החוצפה תהיה כמה שיותר מציאותית, חשוב שתחזקו את הבטחון שלכם בעצמכם כהורים ובילדים שלכם- הורים מרגישים שמתחצפים אליהם כשהם מפרשים את התנהגות הילד כהתרסה, איום על יציבות הנורמות והערך שלהם. כלומר, אם אמרתי לילד לעשות משהו והוא מתווכח, ואני מרגישה שהוא מזלזל בי כאבא/אמא, אני מיד אחשוב שהוא חוצפן ואגיב בהתאם. אם אני יודעת שמותר לילדים לחשוב אחרת ממני, שזה טוב שילד מביע את דעתו, ושמותר להתווכח איתי, לא ארגיש חלשה או שמזלזלים בי, ולא אפרש את התנהגות הילד כחוצפה.

חוצפה מניחה שהתנהגות הזולת אינה לגיטימית, אסורה לקיום, 'לא מתקבלת על הדעת'. כלומר- ככל שאדם יותר נוקשה, יותר דברים לא מתקבלים על דעתו כלגיטימיים ויותר דברים מתפרשים חוצפה, וככל שאדם גמיש פחות דברים חוצפה בעיניו.

חשוב שהורים יראו חלק מההתנהגויות החצופות של הילדים כטעויות למידה שלהם, כנסיון לבדוק גבולות, כאיבוד שליטה רגשי.

- **נסו לתאם כהורים את הגדרות החוצפה המשפחתיות שלכם**- מותר שיהיו מחלוקות בין ההורים, אבל רצוי שיהיה קו אחיד. שאצלכם בבית אסור לצעוק על ההורים, ולא לקלל, שצריך להגיד תודה, שלא לוקחים בלי לבקש. בו בזמן הילדים יודעים שכשמדברים עם אבא אי אפשר להמשיך להסתכל גם בטלויזיה, וליד אמא מותר כי לה פחות אכפת.

השילוב המנצח הוא בין אחידות בדרישות מסוימות, וגמישות לאופי של כל הורה

- **לימדו להגיב לחוצפה ביעילות ובצורה מושכלת.**

גם כשהחלטתם שהתנהגות הילד חצופה אין טעם להיסחף לכעס, עלבון או כל תגובה רגשית מוקצנת. זה לא יעזור, אלא רק יחריף את המצב. הילד יבין שכועסים עליו, אבל לא ילמד מהתגובה דבר. סיכוי סביר שהוא יחריף את התגובה שלו, והסערה תגבר.

אין טעם להגיד 'אתה חוצפן!' זה מעליב ולא עוזר.

צריך להגיב בענייניות שתלמד את הילד לשנות את ההתנהגות שלו.

מומלץ להגיד- מה שאמרת/עשית עכשיו הוא חוצפה, וזה לא מקובל אצלנו בבית. אתה לא יכול להגיד/לעשות ככה. זוהי אמירת משמעת חד משמעית, ששמה גבול ואוסרת על ההתנהגות החצופה.

חשוב להמשיך וללמד את הילד לא רק מה לא לעשות אלא גם מה כן לעשות- אתה לא יכול לקחת בלי לבקש, אתה יכול לבקש, ואם נסכים תוכל לקחת. או – אתה לא יכול לקלל ולהעליב, אתה יכול להגיד מה מרגיז אותך, ואנחנו נקשיב!

זו גישה חינוכית יעילה יותר. בה ההורה הוא לא רק 'צודק' ומשתולל בגלל החוצפה, אלא מלמד את ילדו כיצד לשפר את התנהגותו, ולהפחית גם את ההתנהגויות החצופות שלו.

לסיכום, קשה לשער שכהורים לא תיתקלו בהתנהגויות חצופות של הילדים. עדיף שלא תופתעו ולא תכעסו לשוא. במקום זאת, כווננו את האנרגיה שלכם להתמודדות נכונה, ללמד את ילדיכם להתחצף פחות. זה יהיה לטובת כולם

בהצלחה,

ממני, חלי ברק שטיין

פסיכולוגית חינוכית מומחית. יועצת להורים, משפחות וזוגות.

מחברת הספרים: 'בגובה העיניים', 'תקשיבו לי רגע', 'כשהילדים יוצאים מהבית'

helibarak1@gmail.com